

УДК 316.42:342.78(477)

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2024.34.03>

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПОВНОМАШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Цуркан Олександр Миколайович,
orcid.org/0009-0008-6413-5277
аспірант
(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

В статті досліджено соціально-правові засади стратегії розвитку держави в умовах повномасштабної агресії. Встановлено, що у сучасних умовах Україна стикається з безпрецедентними викликами через повномасштабну агресію Російської Федерації, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, яка призвела до значного погіршення соціально-правової ситуації в країні, створення нових ризиків та загроз для національної безпеки. Зокрема, значно погіршилась економіка, зменшилась кількість населення держави, збільшилась кількість переміщених і незахищених осіб, які потребують належної соціальної підтримки та захисту. Таким чином, дослідження соціально-правових засад стратегії розвитку держави в умовах повномасштабної агресії є надзвичайно актуальним. Воно покликане не лише аналізувати існуючі проблеми, але й пропонувати ефективні рішення для їх подолання, що сприятиме зміцненню державної безпеки та стабільності України у цей складний період.

Досліджено, що непередбачуваність військових дій і терористичних актів з боку Російської Федерації ускладнює прогнозування подальшого розвитку ситуації в державі та вимагає прийняття оперативних і ефективних рішень для забезпечення стабільності та безпеки держави. Проблема стає ще актуальнішою через необхідність удосконалення правової бази та розробки стратегій, спрямованих на захист національних інтересів України в умовах війни. Існуючі заходи, вживані державою до цього часу, не завжди адекватно відповідають поточним викликам, що підкреслює необхідність нових підходів та механізмів для забезпечення захисту прав громадян та відновлення територіальної цілісності країни. Пріоритетним напрямом у політиці держави щодо захисту прав та свобод осіб є прийняття ефективних механізмів направлених у першу чергу на задоволення базових потреб людини, забезпечення доступу до послуг, раціональне використання ресурсів громад і бюджетів усіх рівнів тощо.

Визначено, що прийняття соціально-правових засад стратегії розвитку держави в умовах повномасштабної агресії є ефективним механізмом направленим у першу чергу на задоволення базових потреб людини, де запропоновані ефективні рішення для їх подолання, сприятимуть зміцненню державної безпеки та стабільності України у цей складний період.

Ключові слова: стратегія розвитку, соціально-правові засади, війна, державна безпека.

SOCIAL AND LEGAL PRINCIPLES OF THE STATE DEVELOPMENT STRATEGY IN THE CONDITIONS OF FULL-SCALE AGGRESSION OF THE RUSSIA AGAINST UKRAINE

Tsurkan Oleksandr Mykolaiovych,
orcid.org/0009-0008-6413-5277
Graduate Student
(Odessa State University of Internal
Affairs, Odesa, Ukraine)

The article examines the socio-legal foundations of the state's development strategy in conditions of full-scale aggression. It has been established that in modern conditions, Ukraine faces unprecedented challenges due to the full-scale aggression of the Russian Federation, which began on February 24, 2022, which led to a significant deterioration of the social and legal situation in the country, the creation of new risks and threats to national security. In particular, the economy has significantly deteriorated, the number of the state's population has decreased, and the number of displaced and vulnerable people who need proper social support and protection has increased. Thus, the study of the socio-legal foundations of the state's development strategy in conditions of full-scale aggression is extremely relevant. It is designed not only to analyze existing problems, but also to propose effective solutions to overcome them, which will contribute to strengthening the state security and stability of Ukraine in this difficult period.

It has been studied that the unpredictability of military actions and terrorist acts by the Russian Federation makes it difficult to predict the further development of the situation in the state and requires the adoption of operational and effective decisions to ensure the stability and security of the state. The problem becomes even more urgent due to the need to improve the legal framework and develop strategies aimed at protecting Ukraine's national interests in wartime conditions. The existing measures taken by the state until now do not always adequately meet the current challenges, which emphasizes the need for new approaches and mechanisms to ensure the protection of citizens' rights and the restoration of the country's territorial integrity. The priority direction in the state policy regarding the protection of the rights and freedoms of individuals is the adoption of effective mechanisms aimed primarily at meeting basic human needs, ensuring access to services, rational use of community resources and budgets at all levels, etc.

It was determined that the adoption of the social and legal principles of the state development strategy in the conditions of full-scale aggression is an effective mechanism aimed primarily at meeting basic human needs, where the proposed effective solutions to overcome them will contribute to strengthening the state security and stability of Ukraine in this difficult period.

Key words: development strategy, social and legal principles, war, state security.

Постановка проблеми. Непередбачуваність військових дій і терористичних актів з боку Російської Федерації ускладнює прогнозування подальшого розвитку ситуації в державі та вимагає прийняття оперативних і ефективних рішень для забезпечення стабільності та безпеки держави. Проблема стає ще актуальнішою через необхідність удосконалення правової бази та розробки стратегій, спрямованих на захист національних інтересів України в умовах війни. Існуючі заходи, вживані державою до цього часу, не завжди адекватно відповідають поточним викликам, що підкреслює необхідність нових підходів та механізмів для забезпечення захисту прав громадян та відновлення територіальної цілісності країни.

Вступ. У сучасних умовах Україна стикається з безпрецедентними викликами через повномасштабну агресію Російської Федерації, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, яка призвела до значного погіршення соціально-правової ситуації в країні, створення нових ризиків та загроз для національної безпеки. Зокрема, значно погіршилась економіка, зменшилась кількість населення держави, збільшилась кількість переміщених і незахищених осіб, які потребують належної соціальної підтримки та захисту. Таким чином, дослідження соціально-правових засад стратегії розвитку держави в умовах повномасштабної агресії є надзвичайно актуальним. Воно покликане не лише аналізувати існуючі проблеми, але й пропонувати ефективні рішення для їх подолання, що сприятиме зміцненню державної безпеки та стабільності України у цей складний період.

Мета і завдання статті полягає в тому щоб на основі чинного законодавства здійснити аналіз соціально-правових засад стратегії розвитку держави в умовах повномасштабної війни в Україні, визначити найбільш проблемні питання та запропонувати шляхи їх усунення.

Огляд останніх досліджень. Вище вказаному питанню увагу приділяли такі науковці, як В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Баулін, Ю. Битяк, А. Васильєв, В. Галуцько, І. Голосніченко, С. Гончарук, Є. Додін, А. Дубінський, С. Дністрянський, А. Закалюк, О. Зайчук, В. Зуй, Р. Каложний, Б. Кістяківський, Л. Кельман, Л. Коваль, А. Комзюк, В. Колпаков, Т. Коломоєць, М. Коржанський, В. Котюк, В. Курило, В. Лихолоб, Д. Лук'янов, Н. Матузов, М. Міхеєнко, О. Негодченко, О. Остапенко, Н. Оніщенко, В. Петков, В. Погорілко, П. Рабінович, А. Селіванов, М. Хавронюк, О. Ярмиш та інші. Але, у своїй більшості вони увагу звертали на загальні положення адміністративного права, або аналізувати більш загальні, суміжні чи спеціальні виклики, що потребує додатково вивчення.

Наукова новизна дослідження. Пріоритетним напрямом у політиці держави щодо захисту прав та свобод осіб є прийняття ефективних механізмів направлених у першу чергу на задоволення базових потреб людини, забезпечення доступу до послуг, раціональне використання ресурсів громад і бюджетів усіх рівнів тощо. На сьогодні недостатньо дослідженні питання соціально-правових засад стратегії розвитку держави в умовах повномасштабної війни в Україні, що потребує додаткового його вивчення та аналізу. Повністю погоджуємось із думкою, що засвоюючи соціальний досвід у процесі спілкування й діяльності, індивід диференціює об'єкти за їх значущістю, орієнтується на них. Таким чином формуються ціннісні орієнтації як своєрідний стрижень свідомості. І якщо цінності являють собою об'єктивну сторону реального життя, то ціннісні орієнтації – суб'єктивне їх сприйняття особистістю, усвідомлений ціннісний вибір [1]. Але, слід зазначити, що частково ці орієнтири було змінено у зв'язку із воєнним станом. Так, відповідно до законодавства воєнний стан визначається, як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2]. На думку, професора М. Корнієнка воєнний стан доцільно розглядати як засіб відновлення умов, за яких людина може ефективно реалізувати свої права та свободи. Відповідно, права людини визначають межі діяльності публічної влади

щодо введення воєнного стану та засоби, що нею використовуються. При цьому низка прав не може бути обмежена, а обмеження інших прав не може знищувати їх сутність. Окрім визначення прав людини, які не можуть бути обмежені в умовах воєнного стану, конституційно-правові норми визначають особливості реалізації окремих прав за досліджуваних обставин: права на власність та права на працю [3]. Дійсно вектор держави направлений на розроблення механізмів захисту національних інтересів України у всіх сферах діяльності, а саме розроблюються стратегії національної безпеки у першу чергу. Законодавець Стратегію національної безпеки України визначає, як – документ, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки [4]. Законом України «Про національну безпеку України», визначено пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, до яких віднесено: відстоювання незалежності і державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська і євроатлантична інтеграція [4]. Ці пріоритети лягли в основу рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України» де чітко зазначається, що зовнішньополітична діяльність держави спрямована передусім на забезпечення незалежності і державного суверенітету, відновлення територіальної цілісності України. Україна, прагнучи зміцнити заснований на демократичних нормах і цінностях міжнародний порядок, бере активну участь у протидії тероризму, розповсюдженню зброї масового ураження, міжнародній злочинності, наркаторгівлі, торгівлі людьми, політичному та релігійному екстремізму, нелегальній міграції, кіберзагрозам, негативним наслідкам зміни клімату, а також у попередженні та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору – стратегічний курс держави [5]. Таким чином, держава не змінює свій напрямок направлений на демократію, забезпечення прав та свобод громадян, вона лише корегує його з урахуванням військової агресії зі сторони російської федерації та розробляє механізми покращання діяльності всіх ланок державних органів. Так, на увагу заслуговує особлива стратегія, Стратегія людського розвитку, оскільки без людей не буде існувати і держави. Ця Стратегія визначає, що людський розвиток потребує пріоритетної уваги з боку держави. За показником індексу людського розвитку, який відображає узагальнені характеристики людського потенціалу з урахуванням здоров'я, доступу до знань, тривалості і рівня життя населення, Україна посіла 74-ту позицію серед 189 держав і територій, які представлено в Доповіді про стан людського розвитку за 2019 рік, що опублікована на офіційному вебсайті Програми розвитку ООН. З одного боку, це означає належність України до держав із високим рівнем людського розвитку (індекс людського розвитку – 0,779), з іншого боку – Україна з 1991 року демонструє незначний прогрес у зазначеній сфері порівняно з іншими державами цієї групи [6].

Дана стратегія повністю переплітається із стратегією демографічного розвитку України на період до 2040 року, якою, що необхідно створити умови для всебічного розвитку людини протягом життя, розширення можливостей реалізації потенціалу та свободи особистості, її громадянської активності заради формування згуртованої спільноти громадян, здатних до активної творчої співучасті у гармонійному, збалансованому та сталому розвитку держави. Окрім того, було затверджено План заходів з реалізації Стратегії людського розвитку на 2021–2023 роки, який складався з 200 пунктів за

п'ятьма стратегічними цілями. Слід зазначити, що розроблення цієї стратегії здійснювалось з урахуванням інших не менш важливих для нашої держави стратегій, а саме, Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року, Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року, Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, Стратегії людського розвитку, Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, Національної стратегії у сфері прав людини, Національної молодіжної стратегії до 2030 року, Національної економічної стратегії на період до 2030 року, Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі тощо [7]. Військові дії призвели до міграційних процесів, а саме масового переміщення осіб як поза межі держави так і всередині неї, саме на вдосконалення державної політики у сфері внутрішнього переміщення громадян України та інших осіб, розроблено Стратегію державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках, де розроблено належні та доступні заходи направлені для розв'язання проблем та мінімізації негативних наслідків, пов'язаних з внутрішнім переміщенням [8].

Висновки. Таким чином, прийняття соціально-правових засад стратегії розвитку держави в умовах повномасштабної агресії є ефективним механізмом направленим у першу чергу на задоволення базових потреб людини, де запропоновані ефективні рішення для їх подолання, сприятимуть зміцненню державної безпеки та стабільності України у цей складний період.

Список використаних джерел:

1. Шайгородський Ю. Ж. Політична культура як чинник розвитку демократичного політичного режиму в Україні. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні. Київ. ІПЕНД ім. І.М. Кураса НАН України. 2021. С. 304–351. URL: https://lib.iitta.gov.ua/729431/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D1%8F%D0%BA_%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B-A.pdf (дата звернення 27.05.2024).
2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 27.05.2024).
3. Корнієнко М. В. Права людини в умовах воєнного стану: загальноправовий дискурс. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 27–31.
4. Про національну безпеку України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 27.05.2024).
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення 27.05.2024).
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про Стратегію людського розвитку." URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text> (дата звернення 27.05.2024).
7. СТРАТЕГІЯ демографічного розвитку України на період до 2040 року. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/870/> (дата звернення 27.05.2024).
8. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках. Розпорядження Кабінету Міністрів від 7 квітня 2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (дата звернення 27.05.2024).